

AFGANİSTAN HAZARALARI KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

انجمن فرهنگي و همبستگي هزاره های افغانستان

AFGHANISTAN HAZARAS CULTURE AND SOLIDARITY ASSOCIATION

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN GÖÇMENLERE YÖNELİK DURUM DEĞERLENDİRME RAPORU 2023 - 2

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği Araştırma Komitesi
Ocak 2024

 HAZARA DERNEK

 /hazara.dernek

 /hazara_dernegi

 0501 3251461 / 0501 326 14 61

Add: Pazarkapı Mah. Kahraman Maraş Cd. No 108, Ortahisar - Trabzon

www.ahcsa.org

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği (AHCSA) Araştırma Komitesi

Araştırmacı: Dr. Murtaza Sarem

Destek: Zhilla Sai, Fahima Jafari, Naghma Mawj

Çeviri: Mahdi Mohebbi, Nebi Göktürk

Veri Toplama: Kübra Göktürk, Hafizullah Zahedi, Merzia Alishah, Razia Safi, Zahir Ahmadi

Önsöz

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin en önemli hedeflerinden biri Türkiye'de yaşayan mültecilere ve göçmenlere hizmet vermektir. AHCSA, Trabzon ilindeki merkez ofisi ve Türkiye'nin 34 ilindeki gönüllü temsilcileri aracılığıyla mültecilere ve göçmenlere hizmet vermektedir.

AHCSA'nın ana faaliyetlerinden biri, göç çalışmaları ve Afganistan ile ilgili konularda üniversiteler ve araştırma yapan kurumlarla işbirliği yapmaktır. AHCSA bu bağlamda, araştırmaları güçlendirmek, öğrencilerin araştırma alanındaki kapasitelerini arttırmak, göçmen ve mültecilerle ilgili analiz ve araştırmaları sağlamak amacıyla 2022 yılında "Araştırma ve Çalışma Grubu"nu kurarak faaliyete geçirdi.

"İşyerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna ilişkin davranış beceriler, eğitici savunuculuk, çatışma yönetimi eğitim ve toplumsal cinsiyet eğitimi" konularını içeren beş eğitim el kitapçıkları hazırladı, Türkiye'de göçmenlerin durumuyla ilgili anket ve odak grup çalışmaları yaparak iki ayrı araştırma yaptı. İlk rapor Haziran 2023'te yayınlandı ve Trabzon İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin temsilcileri tarafından memnuniyetle karşılandı. Ayrıca ilk rapor göçle ilgili kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşlarına gönderildi, derneğin medya ağları aracılığıyla yayımlandı.

AHCSA'nın Araştırma Çalışma Gurubu girişimiyle tamamlanan " Türkiye'deki Mültecileri Durum Analizi (Araştırması) - 2023'ün ikinci yarısı" başlıklı mevcut araştırmayı ve mültecilerin-göçmenlerin yaşadığı zorlukları göç alanı ile ilgili çalışan kurumlara yaymayı amaçlamaktadır. Bu analizin (araştırmanın) yayınlanması, göç alanı ile ilgili kurumlara daha iyi hizmet sunmak, Türkiye'deki göçmenlerin yaşadığı zorlukları ve durumlarını tanımak için bir rehber olarak kullanılması beklenmektedir. Bu analizi (araştırmanın) büyük emeklerle tamamlamayı başaran Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin ekibine ve Araştırma ve Çalışma Grubumuza teşekkür ediyorum.

Saygıyla

Muahmmet GÜL

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı

İçindekiler

Giriş.....	2
Araştırma yöntemi	5
Araştırma Bulguları.....	5
1. Demografi	5
2. Sağlık Hizmetlerine Erişim	8
3. Türkçe Konuşabilme Becerisi	10
4. Kimliklendirme ve Zorlukları.....	11
5. Eğitim, Öğretim ve Çocuk Hakları.....	13
6. Mültecilerin Hak ve Sorumlulukları	15
7. İstihdam ve Gelir.....	16
8. Göç İle İlgili Kamu ve Özel Kurumlara Erişim	18
Sonuç:.....	22

Giriş

2011 yılında Suriye'de savaş ve iç karışıklığın başlaması, Afganistan'da dini radikalizm ve şiddetin yayılması (2007-2024), Irak'ta savaş ve şiddetin yoğunlaşması (2014), Afganistan'da Cumhuriyet sisteminin yıkılması ve Taliban'ın yeniden yönetimi ele geçirmesiyle birlikte savaşın devam etmesi (2021), Ukrayna'da savaşın başlaması ve devam etmesi, İsrail hükümeti ile Hamas grubu arasındaki silahlı çatışmalar (2023), bu ülkelerde yaşayan yüzbinlerce insanı hayatlarını ve ailelerini kurtarmak için asıl topraklarını terk etmek ve başka ülkelere göç etmek zorunda bıraktı. Bütünsel açıdan bakıldığında şunu söyleyebiliriz; Dini radikalizm, savaş, ayrımcılık, siyasi baskı ve yoksulluk, diğer faktörlerin yanı sıra, Avrupa ülkelerine göçün ve yerleşmeye çalışmanın en temel nedenleri arasındadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin sağladığı istatistiklere göre; Yaklaşık 3,4 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, en fazla mülteci alan ülke konumunda yer almaktadır.¹ Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı'nın son istatistiklerine göre; Türkiye'de Geçici Koruma kapsamındaki 3 milyon 206 bin 696 Suriyeli² göçmen ve 259 bin 468 bin Uluslararası Koruma kapsamında göçmen yaşamaktadır.³

İlgili birimler tarafından genel istatistiklerin yayınlanmasına rağmen; İl bazında göçmenlerin sayısı, uyruğu, cinsiyeti, hassasiyet türü ve diğer göstergeleri gösteren istatistikler mevcut değildir. Trabzon ili ve çevre illerde göçmenlere yönelik hizmet sağlama alanında faaliyet gösteren Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği ve bazı diğer STK'ların deneyimlerine dayanarak; Bu bölgedeki toplam göçmen sayısı 100.000 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Uyruğuna göre bu bölgede yaşayan göçmenler yaklaşık 20 farklı ülkenin vatandaşlarını içermektedir; Ancak bu bölgede yaşayan göçmenlerin çoğunluğunu Afganistanlı, Suriyeli, Iraklı, İranlı, Suudi Arabistanlı, Ukraynalı ve bazı Afrikalı ülkelerinin göçmenleri oluşturmaktadır. Ortalama olarak 2012 yılından 2023 yılına kadar yukarıda belirtilen göçmenler kendi talepleri doğrultusunda veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne bağlı ofisler tarafından bu illerin İl Göç İdarelerine'ne yönlendirilmeleri sonucunda yerleşmişler. Bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından gözaltına alınan göçmenler, ilgili illerin İl Göç İdarelerine'ne tanıtılarak farklı illerin İl Göç İdarelerine'ne yönlendirilmişlerdir.

Bu, menşei ülkelerin kaotik bir siyasi, güvenlik, ekonomik ve sosyal duruma tanık olduğu zamandır. Afganistan'da savaş ve patlamalar devam ediyor, Suriye'deki barış görüşmeleri çıkmaza girmiş, Ukrayna hâlâ silahlı çatışmaların içinde ve Gazze'deki savaş binlerce insanı yerinden etmiş durumdadır.

¹ <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>

² <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

³ <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanimiz-sayin-ali-yerlikaya-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-aciklamalarda-bulundu>

Mevcut anket, sığınma başvurularıyla ilgili görüşme, sığınma başvurularının kabul veya ret sürecinin yavaş ilerlediğini gösteriyor; Ancak son dönemde görüşülen kişilerden çok sayıda kişi sığınma başvurularının ret edildiği, sığınma başvurularının reddedilenler için Ankara'daki Göç İdaresi Başkanlığı'na bağlı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na itirazda bulunmak için on günlük bir süre ve mahkemeye itiraz etmek için otuz günlük bir süre tanındığı belirtilmiştir. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu belirtilen süreler konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarından dolayı her zaman başvurularının reddedilmesinden korkmaktadırlar. Menşei ülkelerinin durumu pek değişmemişken, reddedilenlerin çoğunluğunun menşei ülkelere geri dönmesi şiddet, ayrımcılık ve hatta hayati riskler dahil tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir.

Eski ordu personeli ve onların akrabaları,⁴ Peştun olmayan etnik gruplara mensup olan kişiler,⁵ sivil toplum aktivistleri, insan hakları aktivistleri ve gazeteciler Taliban tarafından vahşice öldürüldükleri ve zulüm gördüklerine dair çok sayıda rapor ve haber mevcuttur.⁶ Afganistan'da kadınlar⁷ da çok kötü bir durumda yaşamaktadır;⁸ Taliban iktidara geldiği günden bu yana kadınların çalışmasını, eğitimini, başörtüsünü ve seyahatini kısıtlayan 90'a yakın kararname yayınladı.⁹ Taliban son dönemde başörtüsü takmama bahanesiyle genç kızları tutuklayıp hapse atıyor.¹⁰ Taliban'ın kadın tutuklulara yönelik işkence ve tecavüzlerine ilişkin haberlerin de yayınlanması, göçmenlerin Afganistan'a geri dönme konusunda korku ve endişelerini arttırmaktadır.¹¹ Afganistan'daki etnik temizlik ve tekelleşme nedeniyle Hazaralar gibi etnik gruplar hedefli saldırı riskiyle karşı karşıya kalmakta ve Afganistan'ın farklı illerinde sivil Hazara halkına yönelik patlamalar artmaktadır.¹² Afganistan'ın orta ve kuzey illerindeki halkın zorunlu göçü şiddetli bir şekilde devam ediyor, merkez bölgelerde Hazara halkına yönelik zulümler ve baskı altına alma Afganistan'da bir felakete daha yol açmıştır.

Böyle bir durumda, uluslararası yasalara ve Afganistan'daki mevcut kriz durumuna bakılmaksızın Afganistanlı göçmenlerin komşu ülkelere (Pakistan ve İran) sınır dışı edilmeleri devam ediyor. 2023'ün son üç ayında yaklaşık 250.000 Afganistanlı göçmen Pakistan'dan sınır dışı edildi.¹³ Sınır dışı edilen göçmenler, can tehlikesinin yanı sıra evsizlik ve açlık tehlikesiyle de karşı karşıya kalıyor ve Taliban grubu bu konuda herhangi bir adım

⁴ <https://8am.media/the-taliban-have-accelerated-the-killing-of-former-soldiers/>

⁵ <https://extremism.gwu.edu/risks-facing-hazaras-in-taliban-ruled-afghanistan>

⁶ <https://www.hrw.org/news/2023/03/29/taliban-expand-civil-society-crackdown>

⁷ <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/329-taliban-restrictions-womens-rights-deepen-afghanistans-crisis>

⁸ <https://www.voanews.com/a/women-in-afghanistan-facing-numerous-taliban-restrictions-in-2022/6868501.html>

⁹ <https://www.bbc.com/news/world-asia-64045497>

¹⁰ <https://www.bbc.com/persian/articles/cn3kkmel71ro>

¹¹ <https://8am.media/fa/from-torture-to-sexual-assault-and-murder-whats-happening-in-the-talibans-womens-prisons/>

¹² <https://www.voanews.com/a/bus-bombing-in-kabul-kills-7-afghan-civilians-/7345569.html>

¹³ <https://www.bbc.com/persian/articles/c80wpv210edo>

atmamıştır. Afganistanlı göçmenlerin, özellikle de savunmasız grupların ve özellikle kadınların sınır dışı edilmesi sürecinde herhangi bir revizyon yapılmazsa, sınır dışı edilenlerin geleceği yok olma riskiyle karşı karşıya kalabilir ve muhtemelen telafisi mümkün olmayan olaylar yaşanabilir.

Suriye'de şiddet azaldı; Ancak Suriye'de şiddetin ve savaşın sona ermesine kadar hala gidilecek uzun bir yol var gibi görünmektedir. Suriye savaşıyla ilgili yayımlanan raporlara göre bu ülkede barış müzakereleri çıkmaza girmiş¹⁴ ve Suriye savaşı yıllarca sürebilecek bir yıpratma savaşına dönüşmüştür.¹⁵ Orta Doğu Enstitüsü Dış Politika kıdemli uzmanlarından Charles Lister şöyle diyor: "Suriye krizi 13'üncü yılına girdi. Her ne kadar bu ülke genelinde şiddet düzeyi önceki yıllara göre nispeten düşük olsa da, bu kriz henüz bitmiş değil. Suriye'de iç aktörlerin ve yabancı hükümetlerin dahil olduğu en az altı farklı çatışma bugün de devam ediyor ve tüm bu çatışmalar sakinleşmek yerine yoğunlaşıyor. Suriye'ye komşu ülkelerdeki Suriyeli göçmenler arasında yapılan anketlerin neredeyse tamamında, hâlâ Esad yönetimi altındaki Suriye'ye dönmek istemedikleri vurgulanıyor. Bu nedenle bazı istatistiklere göre Suriyelilerin Avrupa ülkelerine yasadışı göçü 2023 yılında ciddi oranda artmış durumdadır.¹⁶

Gazze'deki savaş yaklaşık 1,9 milyon insanı yerinden edilmesine ve bu bölgede yaşayanların yaklaşık yüzde 85'inin zarar görmesine ve yerinden edilmesine neden olmuştur.¹⁷ Gazze'deki savaş, farklı ülkelerdeki göçmen sayısında keskin bir artışa yol açabilecek bir krize dönüşmüştür.

Mevcut bilgilere göre, sığınma başvurularının inceleme süreci yavaş ilerlemekte, İl Göç İdareleri tarafından reddedilen vakaların sayısı artmakta ve göçmenlerin Türkiye'den tutuklanıp sınır dışı edilme süreci devam etmektedir. Araştırmanın bulgularına göre uzun süredir üçüncü bir ülkeye nakledilmeyi bekleyen göçmenler birçok zorlukla karşı karşıya kalıyor ve belirsizlikler içinde yaşamaktadırlar.¹⁸

Mevcut araştırma, AHCSA'nın araştırma ve inceleme komitesi tarafından, Türkiye'deki mültecilerin karşılaştığı zorlukları tespit etmek amacıyla gerçekleştirildi. Bu anketten elde edilen sonuçların yayımlanması ve paylaşılması, Göç İdaresi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, göç ve iltica alanında faaliyet gösteren diğer kuruluşların gelecek planlamalarına yol gösterici olması beklenmektedir.

¹⁴ <https://www.voanews.com/a/syria-peace-talks-set-to-end-with-no-progress/1851178.html>

¹⁵ <https://www.theguardian.com/world/2013/oct/03/syria-deadlock-war-ceasefire-assad-regime>

¹⁶ https://syacd.org/refugees-a-russian-weapon-to-empty-syria-and-flood-europe/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAzJ0tBhALEiwAtwj8tiXLdnv-W_zWK3q706QgxR_IKc-jAjQm1HzqegxNbbRujX1Bn6bPgxoC5rgQAvD_BwE

¹⁷ <https://www.statista.com/statistics/1422394/palestinian-territories-number-of-internally-displaced-refugees-in-gaza-after-israeli-air-strike>

Araştırma yöntemi

Bu alan araştırmasında, veri toplamak için “Anket” yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen istatistikleri güçlendirmek için, 26 kişinin katılımıyla (her grupta 13 kişi) iki odak grup çalışması da gerçekleştirildi. Anketler, Kobo uygulaması kullanılarak yüz yüze ve çevrimiçi olarak katılımcılar tarafından ve örneklem rastgele istatistiksel bir popülasyondan alınmıştır. Ankete katılım gösterenlerin sayısı Türkiye genelinde 388 kişidir. Bu araştırmaya katılanların sayısı mümkün olduğunca artırılmaya çalışıldı; Ancak mülteci nüfusuna göre elde edilen cevaplar Türkiye’de yaşayan toplam mülteci sayısına genellenebilir. Araştırmada sağlık, dil, kimliklendirme, eğitim, çocuk hakları, göçmen hak ve yükümlülükleri, çalışma, gelir durumu, göçle ilgili devlet ve devlet dışı kurumlara erişim konularına odaklanıldı. Ayrıca göçmenlerin Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneğinden memnuniyeti ölçülmüştür. Daha iyi anlaşılabilmesi için Türkçe ve Darice olmak üzere iki dilde hazırlanan anket, Arapça konuşan göçmenlerin ankete katılım gösterebilmeleri için dernek gönüllüleri tarafından Arapça çevirisi yapılarak destek sağlanmıştır. Elde edilen istatistiklerin analizinde SPSS V.22 yazılımı kullanılmıştır. Ayrıca gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri MAXQDA yazılımı yardımıyla analiz edilmiştir.

Araştırmaya katılanların tamamı Türkiye’de yaşayan mülteci ve göçmenlerden oluşmaktadır. Anketlerin doldurulmasında mümkün olduğunca cinsiyet, yaş, uyruk ve hassasiyet dengesi gözetilmiştir. Bazı mülteciler ankete katılmak istememişlerdir; katılımcılar anketleri yanıtlamayı reddetmenin nedeni olarak, karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma konusundaki güven eksikliği olduğunu belirtti. Bazıları ise dosyalarına zarar verebileceğini düşünerek anketleri doldurmayı reddetti. Ancak dernek, bu araştırmaya katılan tüm katılımcılara, bilgilerinin gizli olduğu konusunda güvence vermeye çalıştı.

Araştırma Bulguları

Bu araştırma, Türkiye’de yaşayan mültecilerin durumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucu ilgili kurumlar, yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarına planlama ve çözüm noktasında yardımcı olması beklenmektedir. Bu bölümde araştırma bulguları, mültecilerin hizmetlere erişimlerinin önündeki zorluklara odaklanıp analiz edilecektir.

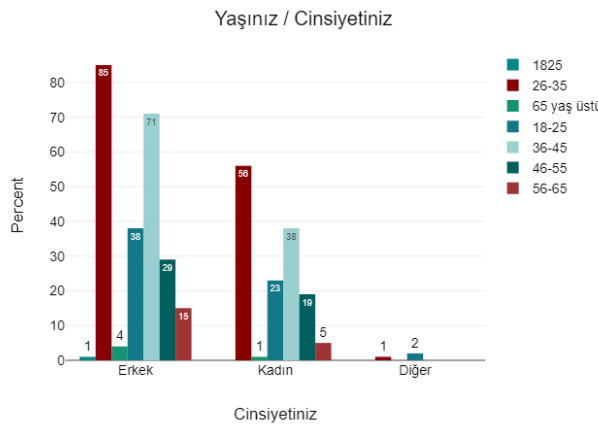
1. Demografi

Toplam 388 kişi ankete yanıtladı. 388 kişinin %38,92’si Trabzon, %11,86’sı, Gümüşhane, %7,22’si İstanbul, %3,87’si Samsun, %3,61’si Erzurum, %3,35’i Ankara, %3,35’i Niğde, %2,84’ü Kırşehir, %2,84’ü Bayburt, %2,84’ü Giresun, %2,32’si Ordu, %2,32’si Konya, %2,32’si Erzincan, %1,8’i Yalova, %1,8’i Tokat, %1,8’i Uşak, %1,5’i Eskişehir ve %11,86’sı diğer şehirlerdendir. Toplam yanıt verenlerin %62,63’ü (243 kişi) erkek, %36,6’sı (142 kişi) kadındı. Cinsiyet değişkenlerinin yalnızca %0,77’si (3 kişi) diğer seçeneği işaretlemiştir. Bu

istatistiklere göre anketlerin doldurulmasında cinsiyet dengesinin doğru bir şekilde dikkate alındığı söylenebilir.

Katılımcıların ortalama yaş değişkenine göre %36,6'sı 26-35 yaş aralığında, %28,09'u 36-45 yaş aralığında, %16,49'u 18-25 yaş aralığında ve %12,37'si ise 46-55 yaş aralığında olup %31,4'ü 55 yaş üzerindedir. Bu anketlere yanıt verenlerin %77,58'i (301 kişi) Afganistanlı göçmenler, %12,37'si (48 kişi) Suriyeli, %6,7'si (26 kişi) İranlı ve 3,35'i (13 kişi) diğer ülkelerden gelen bireylerdir. Elde edilen istatistikler, Afganistan vatandaşlarının İran ve Suriye vatandaşlarının aksine araştırmaya katılma konusunda daha istekli olduklarını göstermektedir. Ancak bu dönemde ihtiyaç değerlendirmesine katılan Suriyeli sayısının bir önceki döneme göre yaklaşık %10 oranında arttığı görülmektedir. Bu araştırmada Suriyeli katılımcıların sayısının artmasının temel sebebinin anketin Arapça yayınlanması olduğu görülmektedir.

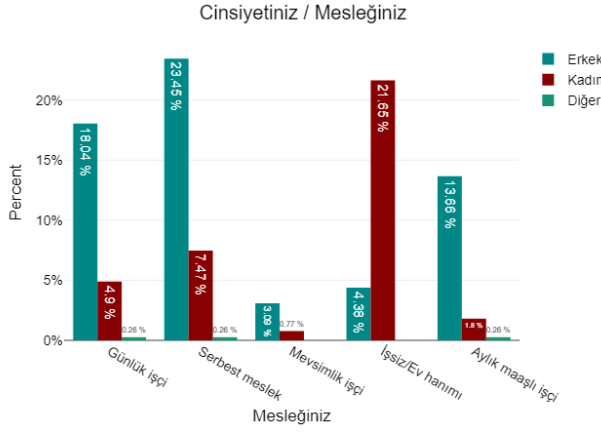
Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneğinin geçmiş deneyimlerine dayanarak çok sayıda mülteci, kendi dosyalarını olumsuz olarak etkileyeceği korkusuyla soruları yanıtlamaktan kaçınıyorlar. Ancak bu ankete katılanların sayısı araştırma için yeterlidir.

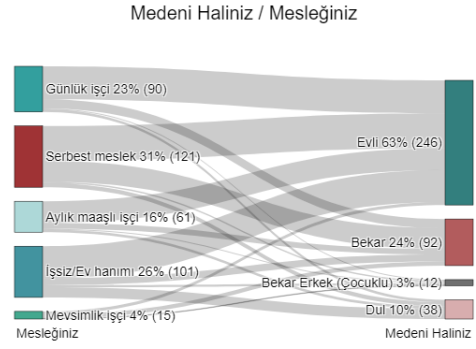
Grafik No. 1: Yaş ve cinsiyete göre istatistikler

Grafik 2: Yerleşim Yerine Göre İstatistikler

Toplam yanıt verenlerin 246'sı (%63,4) evli, 92'si (%23,71) bekar, 38'i (%9,79) dul ve 12'si (%3,09) dul çocuklu erkekti. Araştırma bulgularına göre ankete katılanlardan 84'ü kadın olmak üzere 101'i çalışmıyor. Aşağıdaki tabloya göre diğer katılımcılar serbest meslek sahibi, yevmiyeli, mevsimlik ve sabit maaşlı işlerde çalışmaktadır. Elde edilen istatistiklere göre işsizlerin -özellikle kadınların- sayısı endişe vericidir. Enflasyon ve yüksek fiyatlar, ev kiralardaki artış ve sağlık hizmetlerinin yüksek maliyetleri bu insanların yaşam kalitelerini ciddi şekilde düşürmektedir.

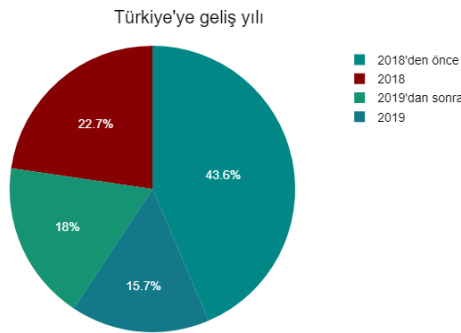

Grafik 3: Cinsiyete Göre Meslek

Grafik 4: Medeni duruma göre meslek

Bulgulara göre, katılımcıların %43,56'sı 2018'den önce, %22,68'i 2018'de, %15,72'si 2019'da ve %18,04'ü 2019'dan sonra Türkiye'ye giriş yapmıştır. Bu istatistikler, beş yıl veya daha uzun süredir üçüncü bir ülkeye yerleşemeyen birçok insan olduğunu ve mülakat sonuçlarının neticelenmediğini göstermektedir. Öte yandan bazı görüşlere göre Afganistan'da Taliban'ın iktidara gelmesi, Ukrayna'da savaşın yoğunlaşması ve Gazze ile ilgili sorunlar sonrasında Türkiye'deki mülteci sayısında artış beklentisi vardır. Ancak bulgular Türkiye'de göç sürecinin daha yavaş ilerlediğini gösteriyor. Öte yandan, UK veya GK başvurularının reddedilmesinden korkan gençler ve bekarlar başta olmak üzere henüz görüşme yapılmamış pek çok kişi kaçak yollarla Yunanistan'a, oradan da Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışıyor. Göç İdaresi'nden ret alan kişiler belirsiz bir durumdadır. Önceden bu kişiler dosyaları reddedildikten sonra mahkemeye şikayette bulunma hakları olduğundan, Türkiye'nin çoğu ilinde adli yardım olanaklarından faydalanıyordu. Adli yardım olanağı Kasım 2023'ten bu yana çoğu ilde durdurulmuştur. Bir yandan bilgi eksikliği, diğer yandan ekonomik sorunlar nedeniyle dosyaları reddedilen göçmenler avukat tutamamaktadır. Bu durum itiraz süresinin dolmasına ve ret davalarında birçok zorluk yaşanmasına neden olmaktadır.

Tablo 5: Türkiye'ye Geliş Yılı, Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Geliş Yıllarına Göre

Tablo No. 1: Demografik sorulardan elde edilen istatistikler							
Soru	Gösterge	Kişi	Yüzde	Soru	Gösterge	Kişi	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	243	62.63	Uyruk	Afganistan	301	77.58
	Kadın	142	36.6		Suriye	48	12.37
	Diğer	3	0.77		İran	26	6.7
Diğer					13	3.35	
Yaş	18-25	64	16.49	Meslek	Serbest	122	31.44
	26-35	142	36.6		Yevmiyeli	90	23.2
	36-45	109	28.09		Düzenli	61	15.72
	46-55	48	12.37		Mevsimlik	14	3.61
	55-65	20	5.15		İşsiz/Ev Hanımı	101	26.03
	+65	5	1.29				
Medeni Durum	Bekar	92	23.71	İkamet Türü (Kimlik)	Uluslararası Koruma	226	58.25
	Evli	246	63.4		Geçici koruma	52	13.4
	Dul	38	9.79		Oturma İzni	49	12.63
	Çocuklu Dul Erkek	12	3.09		Kayıt Dışı	50	12.89
Örenci					11	2.84	
Türkiye'ye Giriş Yılı	2018'den önce	169	43.56	Gelir	0-5500	148	38.14
	2018	88	22.68		5501-9000	82	21.13
	2019	61	15.72		9001-12000	125	32.22
	2019'den sonra	70	18.4		Above 12000	33	8.51
Yaşadığı Şehir	Trabzon	151	38.92	Yaşadığı Şehir	Diğer	46	11.86
	Gümüşhane	28	7.22		İstanbul	21	5.41
	Samsun	15	3.87		Erzurum	14	3.61
	Ankara	13	3.35		Niğde	13	3.35
	Kırşehir	11	2.84		Bayburt	11	2.84
	Giresun	11	2.84		Ordu	9	2.32
	Konya	9	2.32		Erzincan	9	2.32
	Yalova	7	1.8		Tokat	7	1.8
	Uşak	7	1.8		Eskişehir	6	1.55

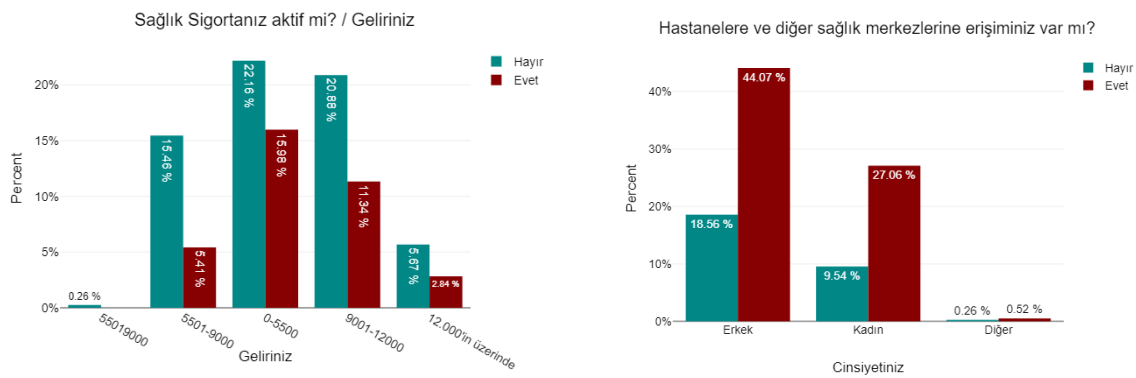
2. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Göçmenler için sağlık sigortalarının olmaması en önemli sorunlardan biridir. Elde edilen istatistiklere göre göçmenlerin %64'ünden fazlasının sağlık sigortası bulunmamaktadır. Toplanan istatistiklere göre, bilgi eksikliği nedeni ile göçmenlerin %49'undan fazlasının sağlık sigortalarını açma koşullarından habersiz oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan istatistiklerde ortaya çıkan başka bir husus ise, ankete katılanların %96,39'unun (374 kişi) tedavi ve ilaç temini için herhangi bir kurumdan nakdi yardım almadığını göstermektedir. Türkiye'deki ekonomik duruma ve göçmenlerin gelirlerine bakıldığında, mültecilerin sağlık giderlerini karşılamada zorlandıkları görülmektedir.

Elde edilen istatistikler, ankete katılanların yaklaşık %28,61'inin (111 kişi) sağlık hizmetlerine ve hastanelere erişimi olmadığını göstermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim zorluğu iki şekilde incelenebilir. Bir kesim ekonomik durumu kötü olduğu için hastanelere gidemezken, bir kesim de evrak yetersizliğinden veya eksikliğinden dolayı sağlık hizmetlerine erişimleri kısıtlıdır. Ayrıca Göç İdaresinden ret cevabı alan göçmenler, kimlik belgeleri geçersiz

kılındıktan sonra (mahkeme kararı çıkana kadar) sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Grup çalışmalarında yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilere göre; Başvurusu reddedilen veya henüz ikamet izni alamamış belgesiz yaşayanlar, sağlık hizmetlerinden yararlanamamanın yanı sıra çocukları da eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaktadır.

"Gece yarısı karnımda şiddetli bir ağrı hissettim. Kardeşimle birlikte hastaneye gittik. Kimlik kontrolünden sonra sigortanızın aktif olmadığını, tutarı ödememiz gerektiğini söylediler. Muayenelere 2.500 lira ödedim. Daha sonra doktor reçetesini alıp 710 liraya ilaç aldım. Aylık toplam gelirimiz 11 bin lira civarında. Bu sene evimizin kirası 4800 lira ve evde 6 kişi yaşıyoruz. Bir doktor ziyareti için 3 bin liraya yakın para harcamam gerekirse yiyecek almaya hiçbir şey kalmayacak." (Zahra, 34 yaşında, üç çocuklu, Trabzon).

Grafik 7: Gelir değişkenine göre aktif veya inaktif sağlık Sigortası

Grafik 6: Cinsiyete Göre Sağlık Merkezlerine Erişim

Mültecilerin yaşadığı bir diğer zorluk ise sağlık merkezlerinde (hastane, klinik) çeviri hizmetlerine erişememeleridir. Toplam katılımcıların %76,29'u (296 kişi) hastane ve sağlık merkezlerine giderken tercümanlık hizmetinden yararlanamıyor. Ankete katılanların %23,14'ü (92 kişi) tercüme hizmetlerine erişimi olduğunu belirterek sağlık kurumlarına müracaat ederken; Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği veya tanıdıkları ile iletişime geçerek tercümanlık sorununu giderebildiklerini yanıtlamışlardır. Ancak grup çalışmalarında yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilere göre, birçok durumda tercüman (kadın ve erkek) eksikliği, özellikle kadınların sağlık sorunlarını doktorlara iletememelerine neden olmaktadır. Öte yandan istatistikler çoğu hastanede Arapça tercüman bulunduğunu ancak Dari dili dahil diğer dillerde tercüman bulunmadığını gösteriyor. Dikkat çeken bir diğer nokta ise ankete katılanların yaklaşık %21'inin hastane ve sağlık ocaklarında ayrımcılığa maruz kalmış olmasıdır. Göçmenlere yönelik ayrımcılık farklı düzeylerde arttığı görülüyor.

Soru	Değer	Sıklık	Yüzde
Sigortanız aktif mi?	Evet	138	35.57
	Hayır	250	64.43
Hangi kişilerin sigorta poliçesi aktif olma koşullarını biliyor musunuz?	Evet	195	50.26
	Hayır	193	49.74
Hastanelere ve diğer sağlık merkezlerine erişiminiz var mı?	Evet	277	71.39

	Hayır	111	28.61
İlaç satın almak veya tedavi masraflarınız için herhangi bir kurumdan yardım alıyor musunuz?	Evet	14	3.61
	Hayır	374	96.39
Hastane çalışanları (hemşireler, doktorlar ve idari görevliler) size iyi davranıyor mu?	Evet	141	36.34
	Hayır	83	21.39
	Fikrim Yok	164	42.27
Hastaneye gittiğinizde tercümanlık hizmetlerine erişiminiz var mı?	Evet	92	23.71
	Hayır	296	76.29

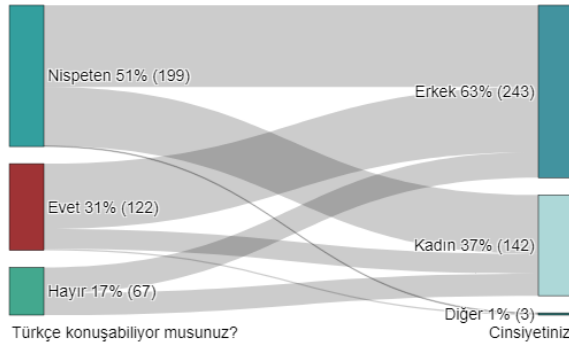
3. Türkçe Konuşabilme Becerisi

Göçmenlerin en büyük zorluklarından biri Türkçe konuşamamalarıdır. Türkçe konuşamayan göçmenler genellikle iş bulma, sağlık merkezlerine müracaat etme ve hukuki sorunlarını çözmekte sorun yaşamaktadırlar. Halk Eğitimi Merkezi ve Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği sürekli olarak Türkçe dil kursları düzenlemektedir. Ancak göçmen sayısının fazla olması nedeniyle bu programlar yeterli görünmemektedir. Öte yandan göçmenler geçim kaygıları nedeniyle günlük 10 ile 12 saat arasında çalışmak zorunda olup açılan kurslara katılamamaktadır. Anket, katılımcıların istatistiksel olarak %51,29 'unun (199 kişi) orta düzeyde, %31,44'ü (122 kişi) iyi düzeyde Türkçe bildiğini ve %17,27'sinin (67 kişi) Türkçe bilmediğini göstermektedir. Aynı şekilde mültecilerin %73,45'i (285 kişi) Türkçe bilmedikleri için iş ortamında, hastanelerde ve sosyal çevrede iletişim sorunu yaşamaktadırlar.

İstatistiklere göre kadınlar, erkeklerden daha fazla bu zorluklarla karşılaşmaktadır. Odak grup görüşmeleri neticesinde Türkçe konuşmakta en az zorluk çeken kesim çocuklardır.

Grup çalışmalarında yapılan araştırmaların sonucu olarak birkaç katılımcı bu zorluğu çözmek için çevrimiçi eğitim kursları düzenlemeyi önerdi.

"Yaklaşık 6 aydır ailemle birlikte Türkiye'deyiz. Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'ne internetten aşındım ve göçmenlere yardım ettiklerini biliyordum, bu yüzden Trabzon'a geldik. Derneğin işbirliğiyle ve birçok zorlukla Göç İdaresi'ne kaydolup Kimlik almayı başardık. Ekonomik durumum iyi değil, Türkçe bilgim çok az. Nerede çalışmaya gitsem Türkçe bilmediğim için beni işe almıyorlar. Restoranlarda bulaşık yıkamak gibi bazı işler dil gerektirmiyor ancak şu ana kadar iş bulamadım. "Yapabileceğim tek şey bazı günler insanların evlerine gidip temizlik yapmak." (Saftya, 26 yaşında, 5 kişilik aile üyesi, Trabzon).

Grafik 9: cinsiyet endeksi + Türkçe konuşamama endeksi

Grafik 8: Türkçe konuşamayan ve sorun yaşayanların oranı

Elde edilen bilgilere göre göçmenlerin çoğu okuma yazma bilmedikleri için Türkçe dil kurslarına katılmamaktadırlar. Katılımcılardan biri "Hastaneye giderken Farsça tercüman bulunmuyor. Hastalığım öyle ki her ay doktora gitmek zorunda kalıyorum. Doktora sorunlarımı iyi anlatamıyorum. Öte yandan ilimizde Asam yok ve diğer kurumlar göçmenlere yönelik çalışmıyor, bu yüzden Türkçe bilen tanıdıklardan telefonla ve büyük zorluklarla yardım alıyorum. (Lila, 44 yaşında, bekar bayan, Erzurum) şeklinde ifadesi bulunmaktadır. Bazı göçmenler Türkçe öğrenmek istemiyor. Bazıları yakın zamanda mülakata girip üçüncü bir ülkeye yerleşeceklerini düşünüyorlar, bu yüzden Türkçe öğrenmeye pek ilgi göstermiyorlar.

Tablo 3'ün Cevapları: Dil ile ilgili sorulardan elde edilen istatistikler

Soru	Değer	Frequency	Yüzde
Türkçe konuşabilir misiniz?	Evet	122	31.44
	Hayır	67	17.27
	Bazen	199	51.29
Türkçe konuşamamanızdan dolayı hiç sorun yaşadınız mı?	Evet	285	73.45
	Hayır	103	26.55
Evet ise ne kadar:	Bazen	204	52.71
	Her zaman	81	20.93

4. Kimliklendirme ve Zorlukları

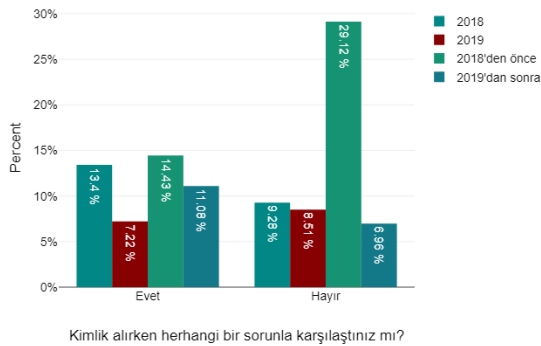
2018 yılından önce veya 2018 yılı sonuna kadar Türkiye'ye gelen göçmenler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne sığınma başvurusu yaparak, farklı şehirlerin Göç İdareleri'ne yönlendirilmişlerdir. Bu durumdaki göçmenler, kimlik edinmede ve daha sonra kimlik süresini uzatma konusunda reddedilenler dışında herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Ancak 2019'dan sonra, özellikle 2021, 2022 ve 2023 yıllarında Türkiye'ye sığınan göçmenler, kimlik edinme ve sığınma başvurusu yapma konusunda birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. 2019'dan sonra Türkiye'ye sığınan bekar erkeklerin başvuruları kurumlarca kabul edilmemektedir.

"2023'ün ortasında Tek güzergahtan Türkiye'ye girdim, birçok sıkıntıyla İstanbul'a ulaştım. Korkudan Göç İdaresi'ne gitmedim çünkü beni tutuklayıp sınır dışı edeceklerini söylediler. Yalova, Kocaeli, Bolu

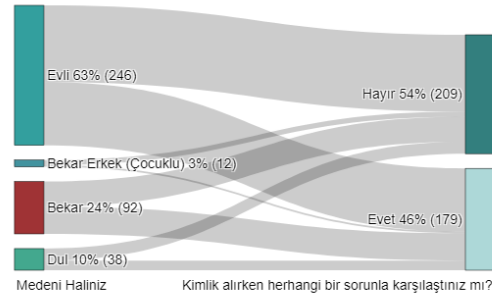
ve Çankırı eyaletlerine gittim ama Göç İdaresi'ne kayıt yaptıramadım. Birkaç ay kaçakçı olarak çalıştım ve şimdi deniz yoluyla Yunanistan'a ulaşmaya çalışıyorum. Kimliğim olmadığı için hastaneye gidemiyorum, dışarıya çıkamıyorum ve adeta mahkum oluyorum. Aynı işyerinde hem çalışıyorum hem uyuyorum." (Karim, 19 yaşında, Afgan, İstanbul)

Elde edilen istatistiklere göre, 2018 yılı ve öncesinde Türkiye'ye sığınanların 257'si (%66,24) başvuru işlemlerinde ve kimlik edinmede sorun yaşamamış, fakat 2019'dan sonra Türkiye'ye sığınan göçmenlerin 131'i (%33,76) başvuru işlemlerinde ve kimlik edinmede sorun yaşamışlardır. Elde edilen istatistikler, bekar kişilerin, özellikle de erkeklerin, sığınma başvurusunda bulunma konusunda daha fazla zorlukla karşılaştıklarını gösteriyor.

Türkiye'ye geliş yılı /Kimlik alırken herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?

Kimlik alırken herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?

Grafik No: 11: Türkiye'ye giriş yılına göre sığınma başvurusu kayıt zorluklarının oranı

Tablo 10: Medeni duruma göre sığınma başvurusu kaydının zorluğu

Türkiye'ye yeni gelen göçmenler, sığınmacı olarak kayıt olma ve kimlik edinme konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Elde edilen istatistikler katılımcıların %81,44'ünün (316 kişi) sığınma başvurusu için belirli bir kurumdan yardım almadığını, yalnızca %18,56'sının (72 kişi) sığınma başvurusu için kurumlardan danışmanlık ve yardım aldığını göstermektedir. Göçmenlere yardımcı olan kurumların yeterince göçmenler tarafından bilinmemesi, göçmenler arasında vaka sayısının fazla olması, göçmenlerin göç alanında faaliyet gösteren kurumlardan rehberlik, danışmanlık ve yardım hizmetlerine çok az erişmesine neden olmuş gibi görünüyor. Anketi yanıtlayanlar ve iltica kaydı sırasında çeşitli kurumlardan yardım alan göçmenler kurumların isimleri aşağıda belirtilmiştir:

Tablo No. 4: Sığınma başvurusu kaydı için yardım sağlayan kurumlar		
Eğer evetse; Hangi kurum?	Frekans	
Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği	22	
Göç İdaresi	11	
ASAM	10	
(HRDF)	5	

Akrabalar ve arkadaşlar	21	
UNHCR	3	

Göçmenlerin göç alanında çalışan aktif kurumlara erişememesinin nedeni farkındalık eksikliği ve/veya bu alanda çalışan kurumların sayısının az olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Sonuçlar Trabzon ve çevresindeki illerde göç alanında hizmet veren az sayıda aktif kurum olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Samsun dahil orta ve doğu karadeniz illerdeki göçmen sayısı yaklaşık 100.000 kişi olarak tahmin edilmektedir. Bu nedenle, mevcut kurumların hizmet alanını genişletmesi ve yeni kurumların da bu alanda faaliyete başlaması ihtiyacı hissedilmektedir.

<i>5 Nolu Tablo: Mültecilerin İkamet ve Kayıt Sorularından Elde Edilen İstatistikler</i>			
Soru	Değer	Kişi	Yüzde
İkamet alma konusunda herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?	Evet	179	46.13
	Hayır	209	53.87
İltica ve ikamet başvurusunda bulunurken herhangi bir kurumdan yardım, rehberlik, danışmanlık veya tercüme hizmeti aldınız mı?	Evet	72	18.56
	Hayır	316	81.44

5. Eğitim, Öğretim ve Çocuk Hakları

Daha önce söylendiği gibi, başvuruları reddedilen göçmenler, mahkeme kararı ve durumlarının netleşmesi sürecinde büyük zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Kimlik belgesi olmayan bireyler sağlık hizmetlerinde yoksun kalıyorlar. Kimlikleri ret edilmiş çocuklar ise okula gidemiyorlar. Sağlık ve eğitimle ilgili sorunların çözümüne ilişkin uzun süreli çabalar ve eğitim tedbir kararları sonucunda, mahkemeden hakkında eğitim tedbir kararı çıkarılan çocuklar sadece misafir öğrenci olarak okula devam edebilmektedir. Ancak misafir öğrenciler için hiçbir belge verilmemektedir. Bu problem, psikolojik sorunlara neden olmakla birlikte, bazı durumlarda hasta çocukların hayatını tehlikeye atabilmektedir.

Diğer bir problem ise ekonomik sorunlardır. Enflasyon ve pahalılık nedeniyle aileler geçimlerini sağlayamamaktadır. Bu nedenle bazı aileler çocuklarını işe göndermek zorunda kalmaktadır. Bu doğrultuda, ankete katılanların %61,5'i (238 kişi) çocuklarının eğitimi konusunda herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını, %14,99'u (58 kişi) ise çocuklarının okula gitmediğini belirtmiştir.

Yanıt veren 58 kişinin çocuklarından okula gitmeyenlerin 21'i kimlik belgesi olmadığı, 15'i ekonomik koşullar, 14'ü okulun evden uzak olması ve 8'i eğitim ortamlarında ayrımcılığa maruz kaldıkları için okula gitmediği bilgileri yer almaktadır. Kimlik belgesi olmadığı, başvuruları reddedildiği ve yine ekonomik koşulların kötü olması nedeniyle eğitimden mahrum kalmaları endişe vericidir. Bu durumun devam etmesi, Türkiye'de göçmen çocuk işçiliğini arttıracak gibi görünmektedir. Yanıt verenlerin %39,28'inin çocukları eğitim malzemelerine

erişebiliyor ve %22,22'si yardımcı kitaplar ve kırtasiye gibi eğitim malzemelerini temin etme konusunda zorluk yaşıyor.

Siyasi propagandalar gibi çeşitli nedenlerden dolayı, göçmenlere karşı ayrımcı tepkiler ve davranışlar her alanda artmıştır. Ankete katılan 142 kişi (%36,69), çocuklarının okulda ayrımcılığa maruz kalma deneyimlerini kendilerine anlattığını belirtmiştir.

Oğlum 11. sınıfta okuyor. 4 aydır okula gitmiyor. Okuldaki öğrenciler tarafından dövüldü. Okula gittiğimde yetkililer inkar etti. O zamandan beri oğlum okula gitmekten korkuyor ve yaklaşık 4 aydır okula gitmiyor. (Şebnem, bekar kadın, iki çocuk, İran – Trabzon)

Tablo 13: Okula gitmek ve ayrımcılıkla karşılaşmak

Grafik 12: Çocukların eğitimini engelleyen faktörler

Ankete katılanların %11,82'si (45 kişi) ailelerinde engelli bireylerin olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerden 28 (%7,84)ü herhangi bir kurumdan yardım almamaktadır.

Yardım almadıklarını söyleyen katılımcılar şu nedenleri belirtmiştir:

- Hastaneler, yardım başvurusu için raporda gerekli olan yüzdeyi vermiyor.
- Bana, bu yardımların sadece Türk vatandaşlarına ait olduğu söylendi.
- Göçmenler ve mülteciler için yardım verilmiyor diyorlar.
- Kızım 18 yaşını geçtiği için bana artık yardım etmiyorlar.
- İl Göç İdaresi'nden ret aldığımız için yardımlardan yararlanamıyoruz.
- Hiçbir yasal belge (kimlik) sahibi olmadığımız için yardımlardan yararlanamıyoruz.
- Dil bilmiyorum ve yardım için nereye başvuracağımı bilmiyorum.

Bazı göçmen ailelerin üniversitede okuyan öğrencileri vardır. Bu kişilerden yalnızca yaklaşık %10'u bazı kurumlardan maddi yardım almaktadır. Öğrenci olan veya öğrencisi olan yanıt verenlerin %9,49'u, üniversite ortamında aşağıdaki şekillerde ayrımcılık yaşadıklarını belirtmiştir:

- Neden düşmanlarınızla savaşmıyorsunuz? Türkiye göçmenlerle doldu. Bazı şehirlerin nüfusunun %40'ı göçmen.
- Sosyal medya üzerinden ayrımcı yorumlar yapıyorlar.

- Türkçeyi iyi bilmediğim için bazen benimle alay ediyorlar.
- Genel olarak göçmen öğrencilere yeterince dikkat edilmiyor.
- Üniversitede hocalar tarafından dolaylı olarak ayrımcılığa maruz kalıyoruz.
- Göçmen ülkeleri ile ilgili bilgileri olmadığı için yanlış yargılara varıyorlar.

Söylenenler göz önünde bulundurulduğunda, ayrımcı davranışların arttığı görülüyor.

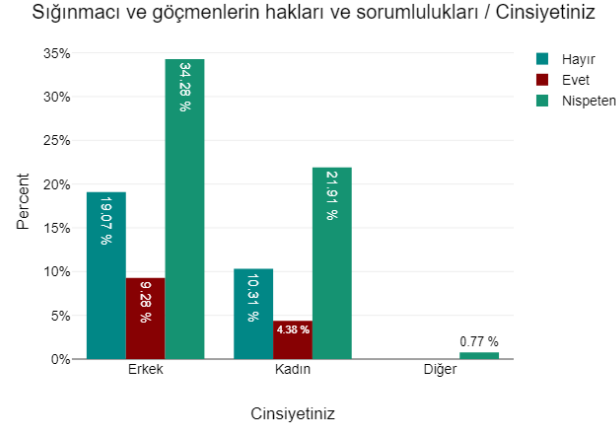
<i>Tablo No. 6: Eğitim, engellilik ve ayrımcılıkla ilgili sorulardan elde edilen istatistikler</i>			
Soru	Değer	Kişi	Yüzde
Çocuklarınız okula kolayca gidiyor mu?	Evet	238	61.5
	Hayır	58	14.99
Hayır ise, neden?	Kimliği olmaması nedeniyle	21	5.51
	Ekonomik koşullar nedeniyle çalışmak zorunda	15	3.94
	Okul evden uzak	14	3.67
	Öğretmenler tarafından ayrımcılık	5	1.31
	Öğrenciler tarafından ayrımcılık	3	0.79
Çocuklarınızın eğitim materyallerine (yardımcı kitapları ve kırtasiye malzemeleri) erişimi var mı?	Evet	152	39.28
	Hayır	86	22.22
Çocuklarınız size okulda ayrımcılıkla karşılaştıklarını anlattı mı?	Evet	142	36.69
	Hayır	96	24.81
Ailenizde engelli biri var mı?	Evet	45	11.6
	Hayır	343	88.4
Evet ise; Ailenizdeki engelli birey özel bir kurumdan nakdi yardım alıyor mu?	Evet	17	4.76
	Hayır	28	7.84
Öğrenciyseniz veya ailenizde öğrenci varsa, adı geçen kişi özel bir kurumdan nakdi yardım alıyor mu?	Evet	23	5.93
	Hayır	365	94.07
Eğitim ortamlarında ayrımcılıkla karşılaştınız mı?	Evet	3	0.78
	Hayır	20	5.22
	Fikrim Yok	360	93.99

6. Mültecilerin hak ve sorumlulukları

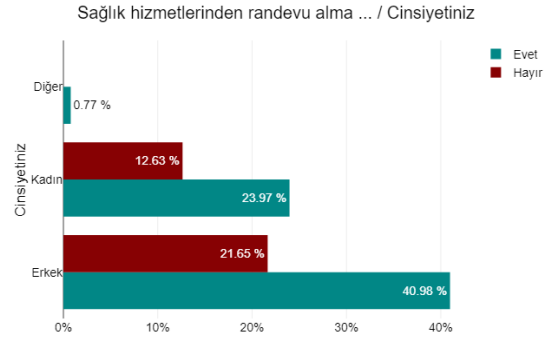
Daha önce söylendiği gibi, çoğu şehirde, özellikle Karadeniz bölgesinde göçmenlere hizmet ve farkındalık sağlama konusunda aktif olan kuruluş sayısı azdır. Veriler, ankete katılanların %86,08'inin (334 kişi) mültecilerin hak ve sorumlulukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını gösteriyor. Bu araştırmanın bulgularına göre, Karadeniz Bölgesindeki illerde göçmenlerin hak ve sorumlulukları konusundaki bilgi eksikliği daha fazla görülüyor.

Ankete katılanların %34,28'i (133 kişi), sağlık hizmetlerine nasıl erişileceği, hastaneden randevu alma gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişler. Veriler,

kadınların erkeklere göre mültecilerin hak ve sorumlulukları konusunda daha az farkındalık sahibi olduğunu gösteriyor.

Grafik 15: Cinsiyet endeksine göre farkındalık düzeyi

Grafik 14: Sağlık Hizmetlerinde randevu alma bilgisi

Araştırmanın verilerine göre "sosyal düzeyde ayrımcı davranışlar" artıyor. Bu durum, yakın gelecekte göçmenleri ve ev sahibi topluluğu büyük zorluklarla karşı karşıya getirebilir. Verilere göre, ankete katılanların %50,26'sı (195 kişi), son bir yıl içinde sosyal ortamlarda, üniversitelerde ve sağlık merkezlerinde ayrımcı davranışlara maruz kalmıştır.

Diğer dikkat çekici bir noktada, mültecilerde engelli kişilerin haklarını bilme düzeyinin çok düşük olmasıdır. Elde edilen verilere göre, ankete katılanların %86,08'i (334 kişi) engelli kişilerin haklarından haberdar değildir. Ailelerin engelli haklarından haberdar olmamaları ailedeki engelli bireylerin yardım ve desteklerden faydalanmalarını engellemiştir.

Tablo No. 7: Mültecilerin hak ve sorumluluklarına ilişkin sorulardan elde edilen istatistikler			
Soru	Değer	Kişi	Yüzde
Göçmenlerin hakları ve sorumlulukları konusunda yeterli bilginiz var mı?	Evet	54	13.92
	Hayır	113	29.12
	Nispeten	221	56.96
Sağlık hizmetlerinden yararlanma, hastaneye gitme, randevu alma vb. konularda yeterli bilgiye sahip misiniz?	Evet	255	65.72
	Hayır	133	34.28
Geçtiğimiz yıl sosyal, sağlık, eğitim ve kamu kurum ortamlarında ayrımcılığa uğradınız mı?	Evet	195	50.26
	Hayır	193	49.74
Engellilerin hakları konusunda yeterince bilginiz var mı?	Evet	54	13.92
	Hayır	334	86.08

7. İstihdam ve Gelir

Ankete katılanların çoğunluğu inşaat işlerinde, çalışma saatleri çok uzun restoranlarda, çay tarlalarında ve fındık bahçelerinde çalışıyor. Ancak, bir yandan göçmen olmak ve diğer yandan Türkçeyi iyi konuşamamak, göçmenlerin iş bulmasını veya kendi işlerini kurmasını zorlaştırıyor. Ankete katılanların %68,39'u (264 kişi) iş ortamlarında kolayca işe alınamıyor.

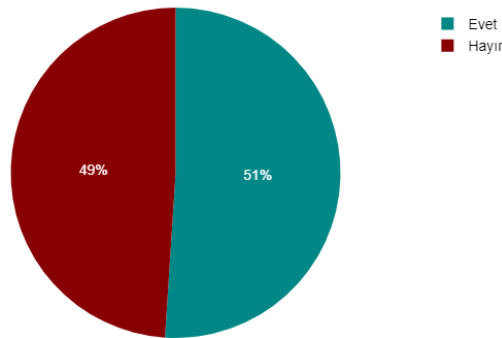
Göçmenler çalışma izni almak için birçok zorlukla karşı karşıyadır. Tüm yanıtlayanların yalnızca %5,93'ü (23 kişi) resmi çalışma iznine sahiptir.

Ankete katılanların %33,68'i (130 kişi), işverenlerinden maaş alamadıklarını belirtiyor. Bu oran, 2023 yılının ilk raporuna göre yaklaşık %10 artmıştır. Bu kişiler, çalışma izni almadıkları için bu konuda resmi olarak şikâyetinde bulunamıyorlar.

Ankete katılanların %46,37'si (179 kişi), son bir yıl içinde işyerinde ayrımcı davranışlara maruz kaldığını belirtiyor. İş yerindeki ayrımcılık ile ilgili verilerde, 2023 yılının ilk raporuna göre yaklaşık %12 artmıştır. Görünüşe göre, işyerinde meslektaşları tarafından ayrımcılığa maruz kalan göçmenler, mülteciler, bu sorunu işverenleriyle görüşmektedir. Ancak, ayrımcılık veya taciz işveren tarafından yapılırsa, mülteciler, çalışma izni olmadıkları ve para cezasına çarptırılmaktan korktukları için resmi makamlara şikâyet etmekten kaçınmaktadırlar.

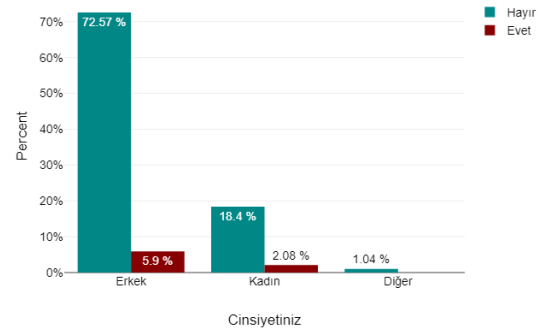
Bir diğer dikkat çekici nokta da çocuk işçiliği sorunudur. Ankete katılanların %51,29'u (199 kişi), göçmen çocukları çalışma ortamlarında gördüklerini belirtmiştir. Çocukların çalıştırılmasının temel nedeni ailelerin ekonomik durumunun kötü olması ve ailelerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

18 yaşının altında olup da çalışan bireyleri tanıyor musunuz?

Grafik No. 17: Çocukların Çalışmalarının Ölçülmesi

Farklı iş yerlerinde kolayca işe alınabiliyor musunuz?/Cinsiyetiniz

Grafik 16: Cinsiyete Göre Çalışma Durumu

Çalışma izni ve istihdamla ilgili zorluklar, enflasyon, ev kiralalarının artışı ve geçim kaygısı göçmenlerin ekonomik sorunlarla karşılaşmalarına neden olmuştur. Ankete katılanların %40,98'i (159 kişi) ekonomik durumlarını kötü, %18,81'i (48 kişi) çok kötü ve %34,28'i (133 kişi) orta düzeyde olarak tanımlamıştır. Bu istatistiklere göre zaman ilerledikçe mültecilerin ekonomik durumu ve yaşam kalitelerinin daha da düşeceği tahmin edilmektedir.

Tablo No. 8: İstihdam yaratma ve ekonomik duruma ilişkin sorulardan elde edilen istatistikler

Soru	Değer	kişi	Yüzde
Farklı yerlerde kolayca işe alınabiliyor musunuz?	Evet	23	5.96
	Hayır	264	68.39
Çalışma izni aldınız mı?	Evet	23	5.93
	Hayır	314	80.93

	Fikrim Yok	51	13.14
Hiç maaşınızı işverenden alamadığınız oldu mu?	Evet	157	40.67
	Hayır	130	33.68
Geçtiğimiz yıl iş ortamında ayrımcılıkla karşılaştınız mı?	Evet	179	46.37
	Hayır	108	27.98
18 yaşını doldurmamış ve ekonomik işlerle uğraşan kişileri tanıyor musunuz?	Evet	199	51.29
	Hayır	189	48.71
Kendinizin ve ailenizin ekonomik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	Çok Kötü	73	18.81
	Kötü	159	40.98
	Orta	133	34.28
	İyi	21	5.41
	Çok İyi	2	0.52

8. Göç ile İlgili Kamu ve Özel Kurumlara Erişim

Elde edilen verilere göre, mülteciler, buldukları ildeki Göç İdaresiyle iletişim kurma konusunda problem yaşıyorlar. Ankete katılanların %39,69'u (154 kişi), İl Göç İdaresiyle iletişim kuramamaktan ve onlara erişememekten şikayetçidir. Bu veriler, diğer şehirlere göre farklılık göstermektedir. Ankete katılanların %36,86'sı (143 kişi), İl Göç İdaresinin sorunlarına zamanında yanıt vermediğini düşünmektedir. Ayrıca, bazı göçmenler, bazı İl Göç İdaresi çalışanlarının davranışlarından şikayetçidir.

Veriler, mültecilerin UNHCR ile iletişim kurma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını gösteriyor. Elde edilen verilere göre, yanıt verenlerin %50,77'si UNHCR ile iletişim kurma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişler. e-posta yoluyla UNHCR'e sorunlarını gönderen 178 kişiden yalnızca 25'i yanıt almıştır. Bazı illerde mültecilerin yardım kuruluşlarına erişimi sınırlı olduğundan, en önemli uluslararası göçmen hakları savunucu kuruluş olarak UNHCR'e erişememeleri veya yanıt almamaları endişe vericidir.

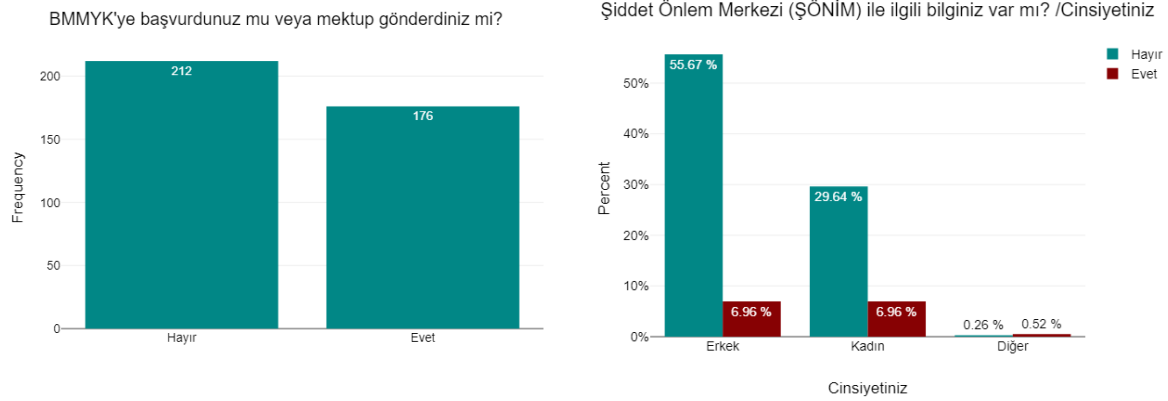
Ayrıca, odak grup görüşmelerinden elde edilen bilgilere göre, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin göçmenlerle yeterince temas kurmaması, AHCSA ve başvuru sahibi arasındaki güven bağını zedelemektedir. Bu durum, mültecilerin ruhsal ve psikolojik baskısını arttırarak, umutsuzluk düzeylerini giderek yükseltmektedir.

"Eşim hasta ve sigortası da aktif değil, iki tane üniversiteli öğrencim var ve ben de hastalığım nedeniyle çalışmıyorum. Yaklaşık iki yıldır mülteci statüsüne kabul edilmiş olmamıza rağmen üçüncü bir ülkeye transfer edilmeyi bekliyoruz. İranlıların vize alamadığına dair haberler her gün ruhumu ve zihnimi acıtıyor, ekonomik sorunlar dayanılmaz hale geldi. BM ile defalarca iletişime geçip sorunumu dile getirdim, ancak şimdiye kadar onlardan hiçbir cevap veya yardım almadım." (Meryem, 56 yaşında, İran)

Elde edilen veriler, yanıt verenlerin %78,61'inin (305 kişi) yasal haklara erişim, başvuru ve şikayet yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda,

bilgi eksikliğinin, şiddete maruz kalan kadınların daha fazla savunmasız hale gelmesine neden olduğu görülmektedir.

%51.29 (199 kişi) katılımcı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) ile ilgili bilgi sahibi değildir. Göçmenler arasında kadına yönelik şiddetin artması ve adalet kurumlarına erişimin olmaması göz önüne alındığında, veriler %85.31 (331) katılımcının Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ve bu merkezle nasıl iletişim kurulacağından haberdar olmadığını gösteriyor.

Tablo 19: BMMYK ile iletişim kurulması

Grafik No: 18: ŞÖNİM Şiddet Önleme Merkezine ilişkin farkındalık düzeyi

157 katılımcı İl Göç İdaresi'ne yönelik soru ve önerileri bulunmaktadır. Tekrarlanan sorular ve öneriler süzgeçten geçirilmiş olup özeti şu şekildedir;

- İlk mülakat sonucunun paylaşılması neden yıllarca sürüyor. Yaklaşık iki yıl önce mülakata girdik ve hala sonucu belli değil.
- İl Göç İdaresine başvurduğumuzda bazen çok insanlık dışı muamele görüyoruz.
- İki yıldır Türkiye'de kaçak yaşıyorum. Kimlik almak için en az 4 şehre başvurum ama bekar olduğum için bana kimlik vermiyorlar. Hastayım, hastaneye gidemiyorum ve kendimi hapiste hissediyorum.
- Sigorta açma koşullarını kolaylaştırılmalı, çünkü göçmenler birçok zorlukla karşı karşıyadır.
- Dosyalarının incelenmesi ve mülakata girenlerin durumlarının belirlenmesi hızlandırılmalı.
- Reddedilen dosya sayısı çok artmış. Ben Afganistan'dan geliyorum ve üç genç kızım var. Türkiye hükümeti ve Türkiye Göç İdaresi Afganistan'daki kadınların durumundan haberdar değil mi?

- Göç idaresinde çalışan tercüman Farsça'yı İran lehçesiyle konuşuyor ve bu durum Afganistan göçmenlerin tercümanla tam olarak iletişim kuramamasına neden oluyor.
- Hassas dosyalarda (engelli bireyleri olan aileler veya yalnız dul kadınlar gibi) pozitif ayrımcılık var mı?
- Afganistan'daki güvenlik durumu iyi değil, Afganistan vatandaşlarına ret cevabı verilmesi onların hayatlarını kaybetmelerine neden olabilir. Lütfen bu konuda daha gerçekçi olun.
- Mülakat sırasında görüşmeci sadece kendi sorularını soruyor ve konuyu açıklığa kavuşturmak için fırsat vermiyor.
- Ret cevabı alan aileler tüm insan haklarından mahrum kalır. Bu konuda ciddi olarak düşünülmalıdır.

Benzer konular, 173 kişi tarafından UNHCR'ye de soruldu. Göçmenlerin genel önerisi, dosyaların incelenmesinin hızlandırılması, göçmen sigortalarının açılması ve Afganistan vatandaşlarının dosyalarına dikkatle bakılması olmuştur.

Veriler, Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nden %66.49'unun (258 kişi) haberdar olduğunu ve bu kişilerin %43.67'sinin (169 kişi) hizmet almak için derneğe başvurduğunu gösteriyor. Elde edilen verilere göre, derneğe başvuranların yaklaşık %85.3'ünün sorunları ele alınmıştır. Yanıt verenlerin %78.7'si, başvuru sırasında dernek çalışanlarının tutumunu iyi ve mükemmel olarak tanımlamıştır. %1.78'i kötü ve %0.592'si çok kötü olarak tanımlamıştır. Ancak, toplam yanıt verenlerin %60.05'inin derneğin sosyal medya sayfalarına erişimi olmuştur. Yanıt verenlerin %77'si derneğin hizmetlerinden memnun olduklarını ifade etmiştir. %20.1'i herhangi bir görüş belirtmemiştir ve %2.96'sı Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin hizmetlerinden memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Görünüşe göre Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin iletişim ağları güçlendirilmeli, insanların daha kolay ulaşabilmeleri için ağlarını genişletilmeli ve memnuniyetsizliğe neden olan noktalar ile ilgilirişimlerde bulunmalıdır.

<i>Tablo No. 9: Mültecilerin göçle ilgili resmi ve sivil toplum kuruluşlarına erişimine ilişkin sorulardan elde edilen istatistikler</i>			
Soru	Değer	Kişi	Yüzde
Kolayca Trabzon İl Göç İdaresine gidip sorunlarınızı dile getirebilir misiniz?	Evet	165	42.53
	Hayır	154	39.69
	Fikrim Yok	69	17.78
Göç İdaresi sorunlarınızla ne ölçüde zamanında ilgileniyor?	İlgilenmedi	143	36.86
	Bazen	200	51.55
	Çok iyi ve zamanında	45	11.6
UNHCR ile nasıl iletişime geçeceğinizi biliyor musunuz?	Evet	191	49.23
	Hayır	197	50.77

Belirli bir sorunu çözmek için hiç BMMYK'ye başvurduğunuz mu veya mektup gönderdiniz mi?	Evet	176	45.36
	Hayır	212	46.01
Eğer evetse; Cevabınızı aldınız mı? Başka bir deyişle sorunuzun çözüldü mü?	Evet	25	6.44
	Hayır	151	38.92
Adli makamlara şikayet ve talepte bulunma yöntemlerini biliyor musunuz?	Evet	83	21.39
	Hayır	305	78.61
Davalarınızın çözümünde hiç "Baro (Adli Yardım)" hizmetlerinden yararlandınız mı?	Evet	37	9.54
	Hayır	351	90.46
SYDV Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vkafları biliyor musunuz?	Evet	189	48.71
	Hayır	199	51.29
ŞÖNİM Şiddeti Önleme Merkezi hakkında bilginiz var mı?	Evet	57	14.69
	Hayır	331	85.31
SHM Sosyal Hizmetler Merkezini'ni biliyor musunuz?	Evet	51	13.14
	Hayır	337	86.86
Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'ni biliyor musunuz?	Evet	258	66.49
	Hayır	130	33.51
Sorunlarınızı çözmek veya danışmanlık almak için Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'ne başvurduğunuz mu?	Evet	164	43.67
	Hayır	89	23
Eğer evetse; başvurduğunuzda sorunlarınız çözüldü mü?	Evet	87	22.48
	Bazen	58	14.99
	Hayır	24	6.2
Derneğe gittiğinizde bu kurumun çalışanları size nasıl davrandı?	Çok iyi	64	16.54
	İyi	101	26.1
	Kötü	3	0.78
	Çok Kötü	1	0.26
Derneğin Sosyal media sayfalarını (Facebook, Instagram, Twitter veya WhatsApp ve Telegram grupları) takip ediyor musunuz?	Evet	233	60.05
	Hayır	155	39.95
Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin hizmetlerinden ne ölçüde memnunsunuz?	Tmamen Memnunum	40	10.34
	Memnunum	90	23.26
	Fikrim Yok	34	8.79
	Memnun	5	1.29
	Değilim		

Sonuç:

Mevcut araştırma, göçmenlerin yaşadıkları zorlukların tespit edilmesi ve raporlaştırılması, hazırlanan raporun Göç İdaresi, BMMYK ve göçle ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla paylaşılması amaçlanmaktadır. Araştırma Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneğinin bünyesinde faaliyet gösteren Araştırma ve Çalışma Grubu tarafından gerçekleştirildi.

Araştırmada bilgi toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anketler yüzyüze ve çevrimiçi olarak yapılmıştır. Bu çalışmada elde edilen veriler, SPSS ve MAXQDA programları kullanılarak analiz edilmiştir.

Ankete toplam 388 kişi katılmıştır. Bu kişilerin %62,63'ü erkek, %36,6'sı kadın ve %0,77'si "diğer" olarak tanımlanmıştır. Ankete katılanlar Afganistan, Suriye, İran, Irak ve bazı Afrika ülkelerinin vatandaşlarıdır.

AHCSA'nın Araştırma Komitesi, 2023 yılı ilk yarı raporunda Trabzon iline yoğunlaşmıştır. Ancak, ikinci yarı raporu Türkiye genelinde gerçekleştirilmiştir. Ankete katılanlar, Trabzon (%38,92), Gümüşhane (%11,86), İstanbul (%7,22), Samsun (%3,87), Erzurum (%3,61), Ankara (%3,35), Niğde (%3,35), Kırşehir (%2,84), Bayburt (%2,84), Giresun (%2,84), Ordu (%2,32), Konya (%2,32), Erzincan (%2,32), Yalova (%1,8), Tokat (%1,8), Uşak (%1,8), Eskişehir (%1,5) ve diğer şehirlerden (%11,86) oluşmaktadır.

Anket, sağlık, dil, kimliklendirme, çocukların eğitim hizmetlerine erişimi, mültecilerin hak ve sorumlulukları, iş ve istihdam, göçle ilgili kamu ve STK'lara erişim ve AHCSA hakkında memnuniyet ölçüsü ile ilgili olarak hazırlanmıştır. Anket soruları Türkçe ve Darice olarak hazırlanmıştır. Anket, daha iyi anlaşılması için Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere üç dilde hazırlanmıştır.

Bu ihtiyaç anketinden elde edilen veriler, aşağıdakileri göstermektedir:

Sigortanın aktif olmaması, birçok mültecinin sağlık hizmetlerine erişememesine ve hastane masraflarını ve ilaç masraflarını karşılayamamasına neden olmaktadır.

Hastanelerde ve sağlık merkezlerinde tercüman olmaması, mültecilerin zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır. İlçelerdeki hastane masraflarına yardımcı olan kuruluşlar çok azdır ve neredeyse tüm göçmenler, tedavi ve ilaç temini konusunda herhangi bir kuruluştan yardım almamaktadır.

Bu alandaki en temel zorluklardan bir diğeri ise kayıtsız ve başvuru reddedilen göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yararlanamamalarıdır.

Hala birçok göçmen, Türkçe bilmeme zorluğu ile karşı karşıyadır. Bu zorluk, göçmenlerin iş bulma, hastaneye gitme, Göç İdaresi gibi devlet kurumları ve sosyal ortamlarda çeşitli sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Halk Eğitimi Merkezi ve Afganistan Hazaraları

Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından Türkçe Dil kursları düzenlenmesine rağmen, bunlar yeterli değildir. Ayrıca, birçok göçmen, neredeyse her gün 10-12 saat çalışma saatleri nedeniyle bu kurslara katılamamaktadır.

Başvuruları reddedilen mülteciler tüm hizmetlerden mahrum kalmıştır. Bu ailelerin çocukları sadece misafir olarak okula gidebilmekte ve bu kişiler için hastanelerde hizmet verilmemektedir. Bu durum endişe vericidir ve göçmenler bu durumdan dolayı zarar görmektedir. Henüz kimlik belgesi olmayan bazı kişiler, eğitim, sağlık vb. hizmetlerden yararlanamamaktadır. Bu zorluk için mantıklı bir çözüm bulunmazsa, acı deneyimler yaşanacaktır.

Kayıtlı ailelerin çocukları okula erişebiliyor ve eğitim görebiliyor. Ancak, eğitim ortamlarında ayrımcılığa maruz kalma deneyimleri artmaktadır. Ekonomik durumlarının kötü olması nedeniyle, çok sayıda göçmen çocuğu eğitim malzemelerine yeterli erişimi sağlayamamaktadır. Veriler, mülteciler arasında engelli hakları konusunda yeterli bilincin olmadığını göstermektedir. Bu doğrultuda, farklı kurumların farkındalık faaliyetlerini arttırması gerekmektedir.

Elde edilen veriler, hala çok sayıda göçmenin kendi haklarını ve sorumluluklarını yeterince bilmediğini gösteriyor. Bu alanda Farkındalık yaratmaya ciddi bir ihtiyaç vardır. Göçmenler, iş bulma konusunda zorlanıyor ve aynı zamanda iş ve sosyal ortamlarda ayrımcılığa maruz kalıyor.

Çoğu katılımcı UNHCR ile iletişim kurma yöntemleri konusunda yeterince bilgi sahibi değildir. Bu kuruma bireysel olarak veya diğer kurumlar aracılığıyla sorunlarını gönderenlerden bazıları tatmin edici geri bildirim almamıştır, çok az sayıda kişi geri bildirim almıştır. Çoğu katılımcı, UNHCR'dan dosyaların hızlandırılmasına yönelik İl Göç İdarelerine savunuculuk yapılmasını talep etmektedir. Öte yandan, sigortalar ve reddedilen mültecilerin sorunlarının ele alınması konusunda ciddi bir talep var.

Afganistan vatandaşları, başvuruların reddedilmesi konusundaki endişelerini dile getirdiler. Bu durum, Afganistan'ın yaşamak için güvenli bir yer olmadığı gerçeğiyle çelişmektedir. Raporlar, Afganistan'daki kadınların hiçbir insan haklarından yararlanmadığını gösteriyor. Okullar ve üniversiteler kızlara kapalı ve kadınlar da çalışmıyorlar. Son zamanlarda Taliban, genç kızları başörtüsü takmadığı (hicabı uygun olmadığı) için tutuklayarak, hapse atarak ve işkence ederek cezalandırıyor. Afganistan'daki etnik çekişmeler ve ırkçılık, diğer etnik grupların, özellikle Hazaraların zulüm, zorla göç, zorunlu haraç ödeme ve hedefli saldırılara maruz kalmasına neden oldu. 2023'ün son üç ayında Hazaralara yönelik hedefli intihar ve bombalı saldırıların şiddeti önemli ölçüde arttı ve bu saldırılarda onlarca kişi hayatını kaybetti. Öte yandan, Afganistan'daki güvenlik ve ekonomik kriz her geçen gün daha da derinleşiyor. Ancak,

Afganistan vatandaşlarının dosyalarının reddedilmesi veya tekrar Afganistan'a sınır dışı edilmesi onlar için felaket olabilir.

Çoğu katılımcı, Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'ni tanıyor. Bununla birlikte, hala yeterli güven duymayan ve bu kurumda ayrımcı muamele yapıldığını düşünen bazı kişiler var. Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği'nin bu konuda ciddi dikkat göstermesi gerekiyor.

Bu ihtiyaç anketi, Aralık 2023 ve Ocak 2024 aylarında yapıldı. Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği, her altı ayda bir benzer bir ihtiyaç anketi yapmayı ve sonuçlarını göç ile ilgili devlet ve sivil toplum kurumları ile paylaşmayı hedeflemektedir.